

ANALYSE FRA BØRNERÅDET:

VOKSNE SKAL VÆRE NÆRVÆRENDE - IKKE KUN I NÆRHEDEN

Langt de fleste børnehavebørn giver udtryk for, at de sætter pris på nærværende voksne, der lytter, viser interesse, leger og laver ting med dem i børnehaven. Samtidig angiver størstedelen af børnene, at de voksne i børnehaven mest laver noget, hvor de ikke er direkte sammen med børnene. Selvom de fleste børn har venner i børnehaven og oplever, at de kan finde hjælp hos en voksen, når de har brug for det, så er der nogle børn, der føler sig overset i forskellige situationer i løbet af dagen i børnehaven.

Denne undersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel er de ældste børnehavebørns perspektiver på, hvordan de oplever dagen med de voksne i børnehaven, og hvad der kendetegner deres relation til de voksne.

UNDERSØGELSENS HOVEDKONKLUSIONER

- 93 pct. af børnene har haft en god dag i børnehaven. 7 pct. har ikke haft en god dag.
- 80 pct. af børnene har en yndlingsvoksen i børnehaven. De fleste af disse børn begrundet valget af deres yndlingsvoksen med, at vedkommende lytter eller laver ting sammen med dem.
- 85 pct. af børnene oplever, at de voksne i børnehaven mest går rundt og holder øje med børnene eller mest holder møder og snakker med de andre voksne.
- De fleste børn bliver taget imod af en voksen i børnehaven om morgenen og bliver sagt farvel til om eftermiddagen, men nogle børn føler sig overset af de voksne i forskellige situationer i løbet af dagen, fx om morgenen, i spisesituationen, eller når de skal hjem om eftermiddagen.
- Der er forskelle i pigernes og drengenes relation til de voksne. Flere piger end drenge har en yndlingsvoksen, flere piger synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven, og flere piger kan godt lide, at de voksne taler om dem.

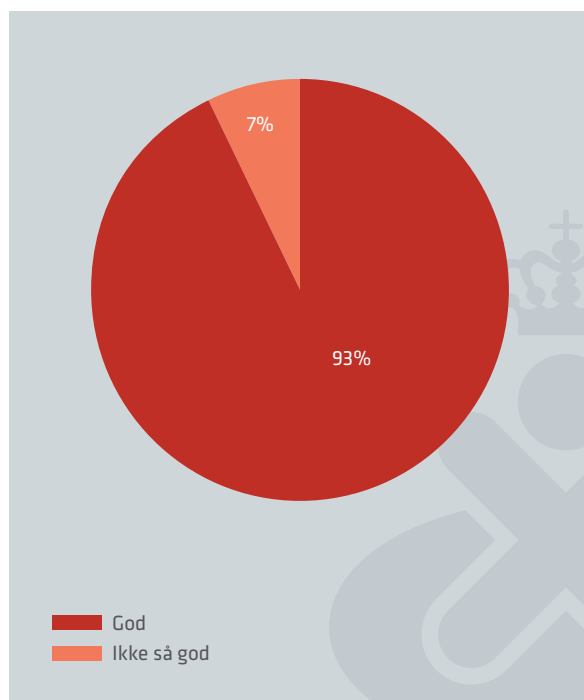
OM UNDERSØGELSE

Analysen bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt 1278 børnehavebørn i Børnerådets Minibørnepanel suppleret med kvalitative interviews med 34 børn samt to dages deltagende observation i en børnehave. Undervejs i analysenotatet er der citeret fra de kvalitative interviews, ligesom vi løbende fortæller om Noahs dag på gul stue, som bygger på eksempler fra den børnehave, hvor vi observerede. Børnene besvarede spørgeskemaet i september og oktober 2018. Undersøgelsens metoder er beskrevet bagerst i analysenotatet.

EN GOD DAG I BØRNEHAVEN

Når Børnerådet beder Minibørnepanelet om at vurdere deres dag i børnehaven, svarer 93 pct. af børnene, at de har haft en god dag den pågældende dag. Det samme billede viser sig i de kvalitative interviews, hvor flere af børnene ligefrem siger, at de elsker at gå i børnehave. 5-årige Ida fortæller fx: "Jeg vil gerne i børnehave. Jeg vil altid gerne i børnehave. Bare fordi jeg elsker min børnehave."

FIGUR 1: VURDERING AF DAGEN I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1274

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet: *Hvordan har din dag været i børnehaven indtil nu?*

I Danmark er næsten alle 3-6-årige indskrevet i en daginstitution.¹ Det anslås, at børnene i gennemsnit er i daginstitution 7,5 timer om dagen (Glavind & Pade, 2018). Derfor er det positivt, at de fleste børn er glade for at være i institutionen, hvor de tilbringer en stor del af deres vågne tid.

Dog vurderer 7 pct. af børnene, at de ikke har haft en god dag i børnehaven.

Den enkeltfaktor, der ifølge forskning har størst betydning for høj pædagogisk kvalitet i daginstitutioner og for børnenes trivsel, læring og udvikling, er interaktionen og relationen mellem voksne og børn.² Derfor sætter vi med denne undersøgelse fokus på, hvordan de ældste børnehavebørn oplever deres relation til de voksne.

Vi har spurgt børnene, hvordan de oplever nogle konkrete situationer i løbet af dagen. Vi har blandt andet spurgt, hvordan børnene bliver modtaget om morgenen, hvordan de oplever spisesituationen, og hvad der sker, når de bliver hentet om eftermiddagen. Vi har også stillet spørgsmål om, hvad de voksne i deres børnehave laver mest, og om børnene nogle gange leger med de voksne.

I børnenes besvarelser ser vi blandt andet sammenhænge mellem, hvordan børnene vurderer deres dag i børnehaven, og om de voksne sidder sammen med børnene i spisesituationen, samt hvorvidt de voksne er opmærksomme på børnene, når de skal hjem om eftermiddagen.

YNDLINGSVOKSNE ER DEM, DER ER NÆRVÆRENDE

Børnerådets undersøgelse viser, at de fleste børn har en yndlingsvoksen i børnehaven, og de fleste af disse børn begrundet valget af deres yndlingsvoksen med, at vedkommende lytter eller laver ting sammen med barnet. Børnenes yndlingsvoksne er dermed oftest kendetegnet ved at være nærværende.

80 pct. af børnene i Minibørnepanelet svarer ja til, at de har en yndlingsvoksen i børnehaven, og 20 pct. svarer nej. Lidt flere piger er blandt dem, der svarer ja. Det er nemlig 82 pct. af pigerne, der har en yndlingsvoksen, mens det samme gælder for 77 pct. af drengene. En undersøgelse fra Aalborg Universitet viser, at piger generelt har et bedre forhold til de

voksne i børnehaven end drenge, og at drenge oftere får skældud end piger (Hansen et al., 2016).

Når vi spørger børnene, om de har en yndlingsvoksen, er det for at få et indblik i, hvor mange børn der oplever, at de har en særlig relation til en af de voksne i børnehaven. Dette er dog ikke ensbetydende med, at de 20 pct., der ikke har en yndlingsvoksen, ikke har gode relationer til de voksne.

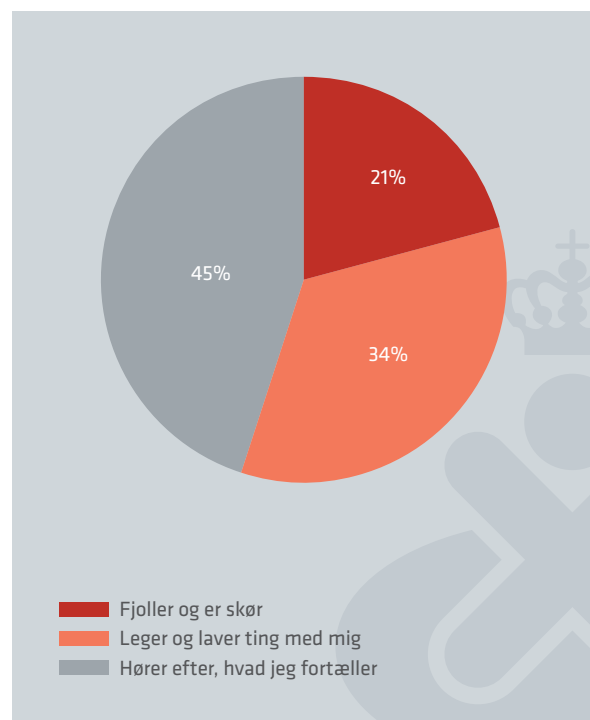
De børn, der har en yndlingsvoksen, har fået et opfølgende spørgsmål om, hvorfor det er deres yndlingsvoksen. Børnene fik de tre svarmuligheder, som fremgår af figur 2. Flest (45 pct.) begrundet valget af deres yndlingsvoksen med, at vedkommende hører efter, hvad barnet fortæller. Næstflest (34 pct.) svarer, at det er deres yndlingsvoksen, fordi vedkommende leger og laver ting med dem, mens ca. en femtedel (21 pct.) svarer, at det er deres yndlingsvoksen, fordi vedkommende fjoller og er skør.

Børnenes besvarelser vidner om, at det er forskelligt, hvad de sætter mest pris på i relationen til de voksne. Men otte ud af ti børn, der har en yndlingsvoksen, angiver, at deres favoritvoksen enten lytter og viser barnet interesse eller leger og laver ting med dem, hvilket indikerer, at børnene knytter sig mest til de voksne, der er nærværende. Det stemmer overens med den forskning, som dokumenterer, at det giver børnene de bedste betingelser for trivsel og udvikling, når de voksne er lydhøre og nærværende (Christoffersen, Højensørensen & Laugesen, 2014).

DE VOKSNES ROLLE

De fleste børn i Børnerådets Minibørnepanel svarer, at de voksne i børnehaven bruger mest tid på at holde øje med børnene og at gå til møder – altså aktiviteter hvor de voksne ikke direkte interagerer med børnene. Børnene oplever dog generelt de voksne som nogle, der hjælper dem gennem deres hverdag.

FIGUR 2: BEGRUNDELSER FOR BØRNEENS YNDLINGSVOKSNE

Antal besvarelser: 1017

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet: *Hvorfor er det din yndlingsvoksen? Fordi min yndlingsvoksen...*

Vi spurgte børnene, om de nogle gange leger med de voksne i børnehaven. Det svarer 44 pct. ja til, og 56 pct. svarer nej. De børn, der har svaret nej, er efterfølgende blevet spurgt, om de gerne vil lege med de voksne. Heraf svarer ca. en femtedel (21 pct.) ja, mens flest (79 pct.) svarer nej. Det vil sige, at det er lidt under halvdelen af alle børn, der ikke leger med de voksne i børnehaven og faktisk heller ikke ønsker det.

Når vi spørger Minibørnepanelet, hvad de voksne i børnehaven laver mest, svarer lidt over halvdelen (56 pct.), at de voksne går rundt og holder øje med børnene. 29 pct. af børnene oplever, at de voksne mest holder møder og snakker med de andre voksne,

mens 15 pct. svarer, at de voksne mest leger eller hygger med børnene.

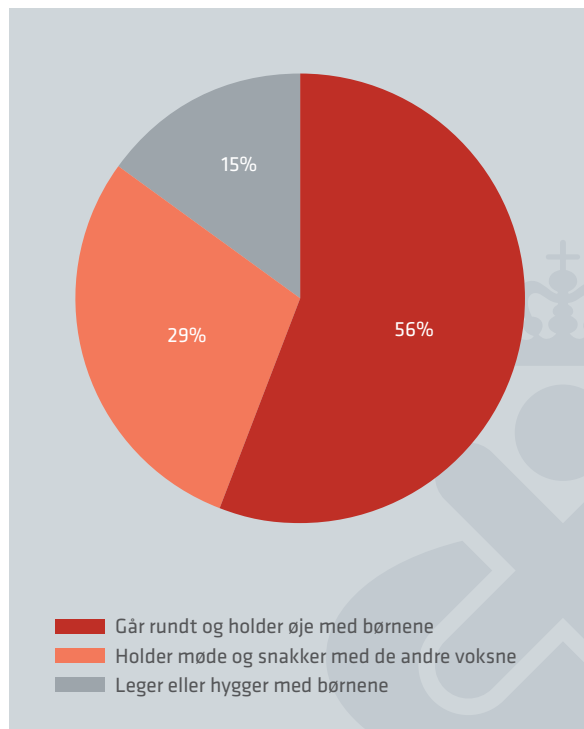
Sammenlagt er det 85 pct. af børnene, der svarer, at de voksne i deres børnehave mest laver noget, hvor de ikke er direkte sammen med børnene. Børnene oplever altså, at de voksne mest agerer parallelt i forhold til børnene i hverdagen i børnehaven.

Alle de børn, vi interviewede, fortalte tilsvarende, hvordan børnene først og fremmest leger med hinanden og ikke med de voksne. Derfor spurgte vi i interviewene ind til, hvad de voksne laver, når børnene leger. Hertil svarede Asger på 4 år: "Går rundt og holder øje med dem [børnene], om de leger

ordentligt." 5-årige Ida er enig: "De går bare rundt. De skal holde øje med os børn", og Vera på 4 år uddyber: "Så venter de på, at nogen falder. Og slår sig."

Selvom børnene oplever, at de mest leger med hinanden, og at de voksne mest går rundt og holder øje med børnene, så ved børnene, at de kan få hjælp af de voksne. Som børnene i interviewene beskrev, så er de voksne klar, hvis der er børn, som driller, slår sig eller bliver kede af det. Viola på 5 år fortalte om en af de voksne i hendes børnehave: "Karen, hun hjælper mig altid med at sige stop, når ingen gider at stoppe." Intervieweren spurgte, om det var, hvis nogen drillede Viola, hvortil hun svarede: "Ja, når de [andre børn] siger, at de aldrig gider at stoppe. Så hjælper Karen mig."

FIGUR 3: BØRNEENS OPLEVELSE AF, HVAD DE VOKSNE I BØRNEHAVEN LAVER MEST

Antal besvarelser: 1278

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet: *Hvad laver de voksne i din børnehave mest?*

Og hvis de voksne ikke er synlige, så ved de fleste børn også, hvordan de skal få fat på dem. Ella på 5 år fortæller: "Hvis man ikke kan finde en voksen, så kan man bare kigge rundt på legepladsen. Hvis man ikke kan se nogen voksne udenfor, så går man bare lige ind og kig'. Der er der også nogen." Vera på 4 år ved til gengæld, hvornår de voksne kommer hurtigt: "Når vi græder højt."

Figur 3 viser, at 29 pct. af Minibørnepanelet angiver, at de voksne mest holder møder og snakker med de andre voksne. Nogle af børnene synes, det er lidt mystisk, hvad de voksne i børnehaven holder møde om. I et interview med to drenge spurgte vi, hvad de voksne laver, når børnene leger. Oliver på 5 år siger: "De snakker og holder øje med os, så vi ikke slår." Mathias på 5 år supplerer: "Og holder pause. Og går til møde." Intervieweren spørger: "Hvad går de til møde om? Hvad snakker de om?" Og Oliver fortæller: "De snakker om noget forskelligt noget, men vi ved det ikke, vi har aldrig været derinde." Mathias tilføjer: "Vi har aldrig prøvet at være til møde med dem. Vi må aldrig være til møde med dem."

Børnene oplever altså, at de voksne holder øje eller kan tilkaldes, når børnene har brug for dem. Det er dog ikke alle børn, der formår selv at tilkalde de voksnes hjælp, når de har brug for det.

Noahs dag på gul stue – observationer fra garderoben

Gul stue skal i skoven. Derfor skal alle børn og voksne have overtøj på. Når børnene har fået deres tøj på, skal de tage et andet barn i hånden og stille sig på række foran døren og vente på, at alle er klar til at gå. Noah vil gerne stå ved siden af sin bedste ven, Adam, og holde ham i hånden, men det er der også en anden dreng, der gerne vil. Noah synes, at det er ham, der skal holde Adam i hånden, for de er jo bedste venner. Noah ved slet ikke, hvad han skal gøre, så han kommer til at slå den anden dreng. Både Adam og den anden dreng råber op. Så kommer der en voksen. Noah får skældud, fordi han har slået den anden dreng. Den voksne bestemmer, at det er den anden dreng, der skal stå sammen med Adam. Så Noah må finde en anden at stå i rækken med.

Noah fra gul stue forsøgte selv at håndtere en svær situation i garderoben, men det eneste værktøj, han havde, var at slå. Det udløste, at Adam og den anden dreng råbte efter en voksen, som skældte Noah ud og løste konflikten ved at adskille drengene. Der var ingen voksen, der så, hvad der var på spil for Noah, og dermed hvorfor han kom til at slå den anden dreng. Et forskningsstudie af pædagogisk kvalitet i daginstitutioner har konkluderet, at der sker flere irettesættelser og mere skældud, når der er mange børn på lidt plads, fx i garderoben (Kragh-Müller & Ringsmose, 2015).

Børnerådets analyse viser, at de voksne i børnehaven oftere er i *nærheden*, end de er *nærværende*. Vi ser således en kløft mellem det, børnene oplever i børnehaven, og det, vi fra forskning ved, at børnene har brug for – og som de selv påskønner – nemlig lydhøre og nærværende voksne.

VENNER I BØRNEHAVEN

Næsten alle børn i Minibørnepanelet har mindst én ven i børnehaven, og det er vennerne, de fleste børn helst vil lege med.

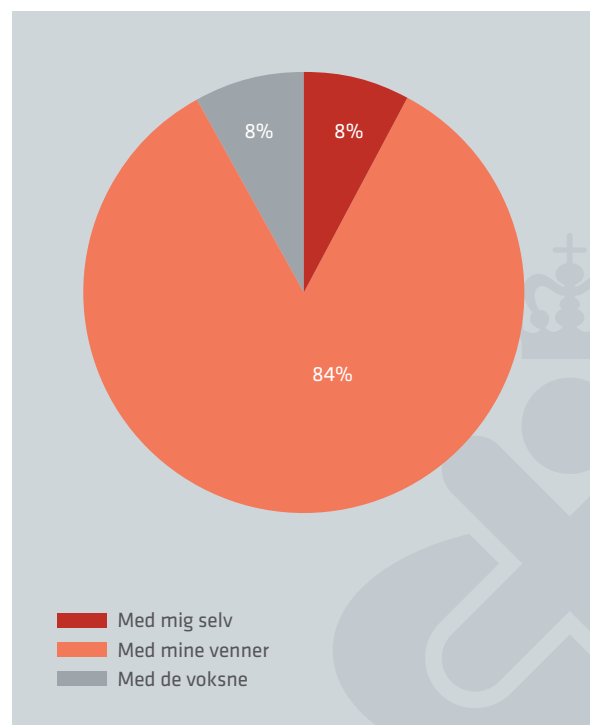
Det er sammenlagt 97 pct. af børnene, der angiver, at de har venner i børnehaven. 13 pct. svarer, at de har én god ven, og 84 pct. svarer, at de har mange venner. Resten (3 pct.) svarer, at de ingen venner har. Når vi spørger børnene, hvem de har leget med i dag, svarer 84 pct., at de har leget med deres venner. Det er også 84 pct. af børnene, som bedst kan lide at lege med vennerne.

I de kvalitative interviews gav børnene udtryk for, at venner er afgørende for, at de kan lide at gå i børnehaven. Selma på 4 år svarer eksempelvis meget klart på spørgsmålet om, hvorfor hun kan lide at gå i børnehaven: "Det er, fordi vores venner kommer." Flere andre undersøgelser dokumenterer, at børns venskaber er vigtige. I det gode børneliv er det afgørende for børnene at have venner og nogen at lege med i børnehaven (Fisker, 2018; Børnerådet, 2015; Kragh-Müller & Ringsmose, 2015).

Langt de fleste børn vil helst lege med deres venner, men figur 4 viser samtidig, at der er 8 pct., som svarer, at de bedst kan lide at lege med de voksne. Som tidligere vist er det 21 pct. af dem, der ikke leger med de voksne, som faktisk gerne vil lege med de voksne i børnehaven. Resultaterne bekræfter dermed, at børnene har forskellige behov og ønsker til de voksne i børnehaven.

Nogle børn har også brug for de voksnes hjælp til at indgå i venskaber og legerelationer med de andre børn. Det gælder blandt andre Noah fra gul stue, som har svært ved at blive en del af legen sammen med de andre drenge. De voksne i børnehaven kan ikke skabe venskaber på børnenes vegne, men de kan skabe gode betingelser for, at børnene selv kan danne venskaber og legerelationer. Derfor er det væsentligt, at de voksne er støttende og nærværende, når børnene leger, så de kan støtte de børn, der ikke selv formår at etablere venskaber og komme med i lege (Kragh-Müller & Ringsmose, 2015).

FIGUR 4: HVEM BØRNE BEDST KAN LIDE AT LEGE MED

Antal besvarelser: 1278

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet: *Hvem kan du BEDST lide at lege med i børnehaven?*

Noahs dag på gul stue – observationer fra tumlerummet

Der er fri leg på gul stue. Noah vil rigtig gerne lege med Adam inde i tumlerummet. Men Adam leger med en anden dreng. Noah svinger et sjippetov som en lasso. Han lader, som om han fanger Adam og den anden dreng. De synes ikke, at det er sjovt. Noah efterligner i stedet, hvad Adam og den anden dreng gør. De leger orme. Uanset hvad Noah gør, vil Adam og den anden dreng ikke have ham med i legen. Noah bliver frustreret. Han skal lige til at slå, men han gør det ikke. Noah ser, at en af snurretoppene er fri, så den skynder han sig at tage. Han tager snurretoppen over sig som et slags skjold. Noah kryber rundt og ligger under snurretoppen resten af legetiden.

MORGEN I BØRNEHAVEN

Vi har spurgt børnene i Minibørnepanelet, hvordan de bliver taget imod af de voksne i børnehaven om morgenen. På den måde undersøger vi, hvordan børnenes dag i børnehaven begynder. 93 pct. af børnene giver udtryk for, at de bliver taget imod af en voksen, som enten tager dem i hånden, giver dem et knus eller vinker farvel til deres forældre sammen med dem, når de ankommer om morgenen. 7 pct. af børnene svarer derimod, at de voksne i børnehaven ikke ser dem, når de kommer. Der er ingen sammenhæng mellem, om børnene føler sig set om morgenen, og hvordan de vurderer deres dag i børnehaven.

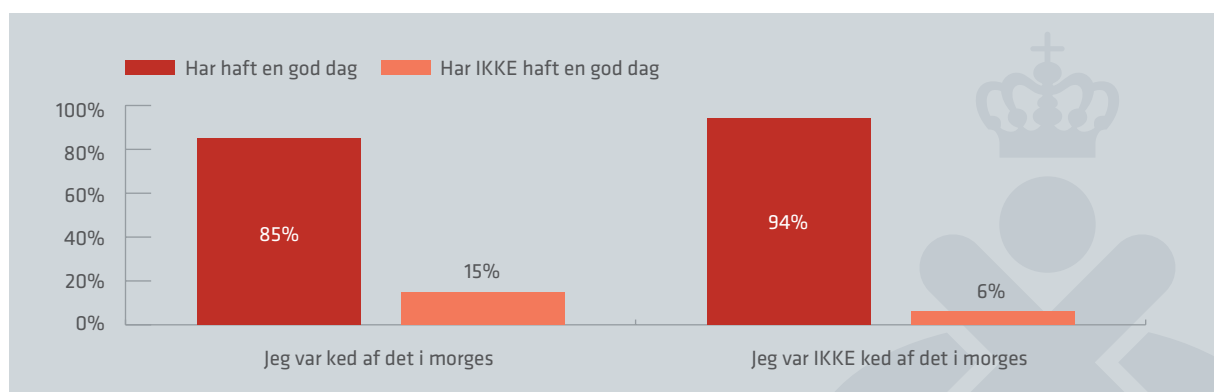
Vi spurgte også børnene, om de var ked af det, da de blev afleveret i børnehaven den pågældende morgen. Hertil svarede 7 pct. ja, mens 93 pct. svarede nej. Vi ved ikke, hvorfor de pågældende børn var ked af det, da de blev afleveret i børnehaven, men analysen viser, at flere af de børn, der var ked af det, da de blev afleveret, også senere på dagen vurderer deres dag i børnehaven negativt. Som figur 5 viser, er det 15 pct. af de børn, der var ked af det, da de blev afleveret i børnehaven om morgenen,

der også svarer, at de ikke har haft en god dag. Til sammenligning er det 6 pct. af dem, der ikke var ked af det om morgenen, som ikke har haft en god dag.

Analysen viser, at det *ikke* er de samme børn, der er ked af det, når de bliver afleveret, som føler sig overset af de voksne om morgenen. 61 pct. af dem, der var ked af det, da de blev afleveret i børnehaven, svarer, at de blev trøstet af en voksen, mens 23 pct. blev afledt af en ven, der kom og ville lege. Der er imidlertid 16 pct., der ikke oplevede at blive trøstet, da de var ked af det den pågældende morgen. Så selvom disse børn oplever at blive set af en voksen, når de kommer, oplever de ikke nødvendigvis, at de bliver trøstet.

Børnenes besvarelser viser også, at 15 pct. af dem, der var ked af det, da de blev afleveret i børnehaven om morgenen, ikke synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Det samme gør sig gældende for 6 pct. af dem, der ikke var ked af det. Analysen viser dermed en tendens til, at flere af de børn, som er ked af det, når de skal sige farvel til deres forældre om morgenen, vurderer flere situationer i løbet af dagen negativt.

FIGUR 5: SAMMENHÆNGEN MELLEM AT VÆRE KED AF DET I AFLEVERINGSSITUATIONEN OG VURDERING AF DAGEN I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1274

Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Var du ked af det i morges, da din mor eller far afleverede dig i børnehaven?* og *Hvordan har din dag været i børnehaven indtil nu?*

SPISETID

Børnerådets undersøgelse viser, at størstedelen af børnene synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Vi kan samtidig se en tydelig sammenhæng mellem de voksnes tilstedeværelse i spisesituationen og børnenes oplevelse af, om det er hyggeligt at spise i børnehaven.

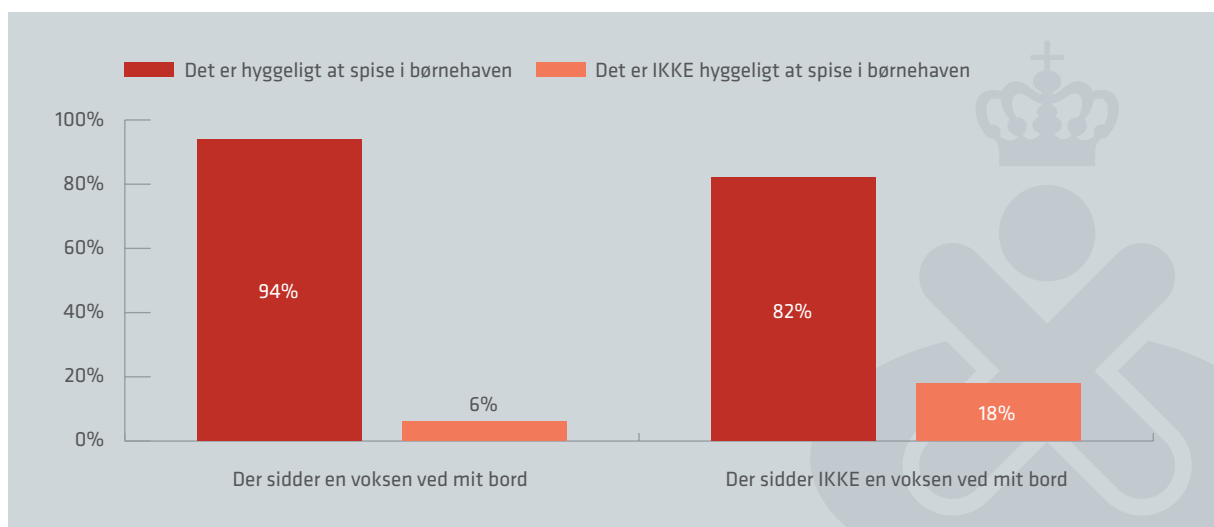
93 pct. af børnene giver udtryk for, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Lidt flere drenge end piger er blandt de 7 pct. af børnene, der ikke synes, at det er hyggeligt. Det er nemlig 9 pct. af drengene, der svarer, at det ikke er hyggeligt at spise i børnehaven, mens det samme gælder 5 pct. af pigerne.

I spørgeskemaet spurgte vi børnene, om der sidder en voksen ved deres bord, når de spiser i børnehaven. 89 pct. svarer ja, og 11 pct. svarer nej. Ud af de 11 pct., som ikke sidder sammen med en voksen, vil ca. halvdelen (51 pct.) gerne sidde sammen med en voksen, mens de spiser.

Analysen af børnenes besvarelser viser, at flere af de børn, der sidder sammen med en voksen, synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven sammenlignet med dem, der ikke sidder med en voksen. Som figur 6 illustrerer, er det 18 pct. af dem, der ikke sidder sammen med en voksen, der ikke synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven, mens det samme gælder for 6 pct. af dem, der sidder sammen med en voksen.

Børnerådets undersøgelse viser også, at der er sammenhæng mellem, hvordan børnene oplever spisesituationen, og hvordan de vurderer dagen i børnehaven generelt. Som figur 7 viser, er det 5 pct. af dem, der synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven, der ikke har haft en god dag. Blandt dem der ikke synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven, er det 35 pct., der heller ikke synes, at de har haft en god dag.

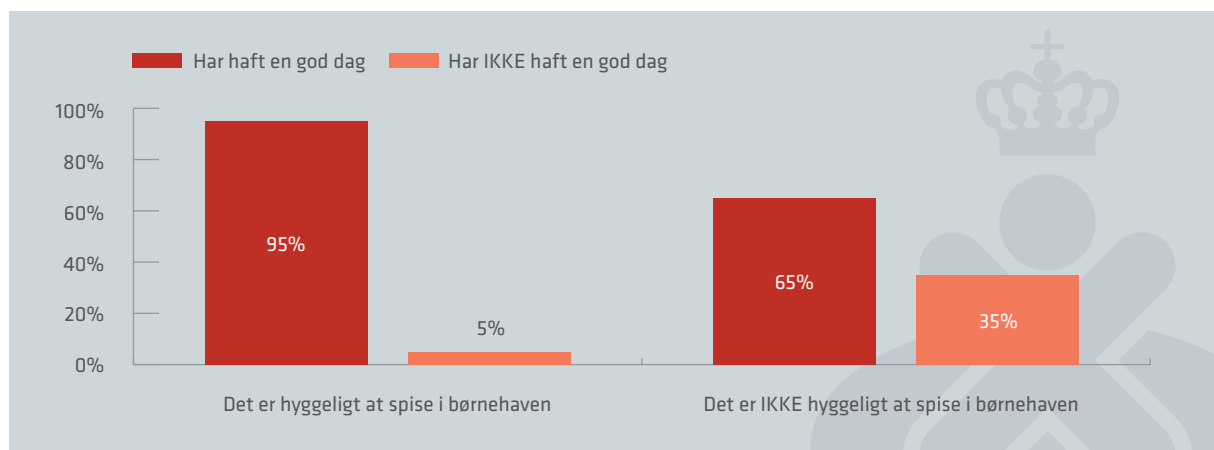
FIGUR 6: SAMMENHÆNGEN MELLEM OM DER SIDDER EN VOKSEN VED BORDET, OG OM DET ER HYGGELIGT AT SPISE I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1277

Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Sidder der en voksen ved dit bord, når I spiser i børnehaven?* og *Er det hyggeligt at spise i børnehaven?*

FIGUR 7: SAMMENHÆNGEN MELLEM OM DET ER HYGGELIGT AT SPISE OG VURDERING AF DAGEN I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1274

Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Er det hyggeligt at spise i børnehaven?* og *Hvordan har din dag været i børnehaven indtil nu?*

Børnenes svar viser, at spisesituationen i børnehaven er vigtig for dem og måske vigtigere, end vi voksne forestiller os. Spisesituationen er også et klart eksempel på, at de voksnes tilstedeværelse er væsentlig for børnene, og at de efterspørger

den. Noah fra gul stue sidder ikke sammen med en voksen, når de spiser i hans børnehave, men han opsøger på sin egen måde de voksnes opmærksomhed og nærvær.

Noahs dag på gul stue – observationer fra spisesituationen

På gul stue skal de spise madpakker. Der sidder ikke en voksen ved Noahs bord. Noah sidder til gengæld ved siden af sin bedste ven, Adam. En af de voksne ringer med en lille klokke. Det betyder, at der skal være madro, så man må ikke snakke de næste fem minutter. Noah vil rigtig gerne snakke med Adam, men de voksne tysser hele tiden på Noah, for der skal jo være madro. Noah vil bare så gerne i kontakt med Adam, så Noah tager fat i Adams hånd og arm. Adam synes ikke, at det er rart, at Noah rører ved ham. En af de voksne siger højt, at nu skal Noah stoppe og lade Adam være.

Der bliver ringet med den lille klokke igen, nu må man gerne snakke. I det samme kommer Noah til at vælte sit glas med vand. En af de voksne siger, at Noah skal tørre vandet op. Noah gider ikke tørre vandet op. Noah rejser sig. Den voksne siger, at Noah ikke skal gå i vandet. Noah tager sine strømper af, så han har bare tæer, og siger: "Nu kan jeg godt gå på vandet." Den voksne bliver ved med at sige, at Noah skal finde en klud og tørre vandet op. Noah går gennem vandet, han har spildt. "Nu laver jeg vandfodspor", siger han. Noah går forbi, hvor den voksne sidder. Den voksne tager Noah op til sig og giver ham et ordentligt kram. Noah bløder op i et stort smil og henter bagefter en klud og tørre vandet op.

FÅ BØRN HAR INGEN VENNER

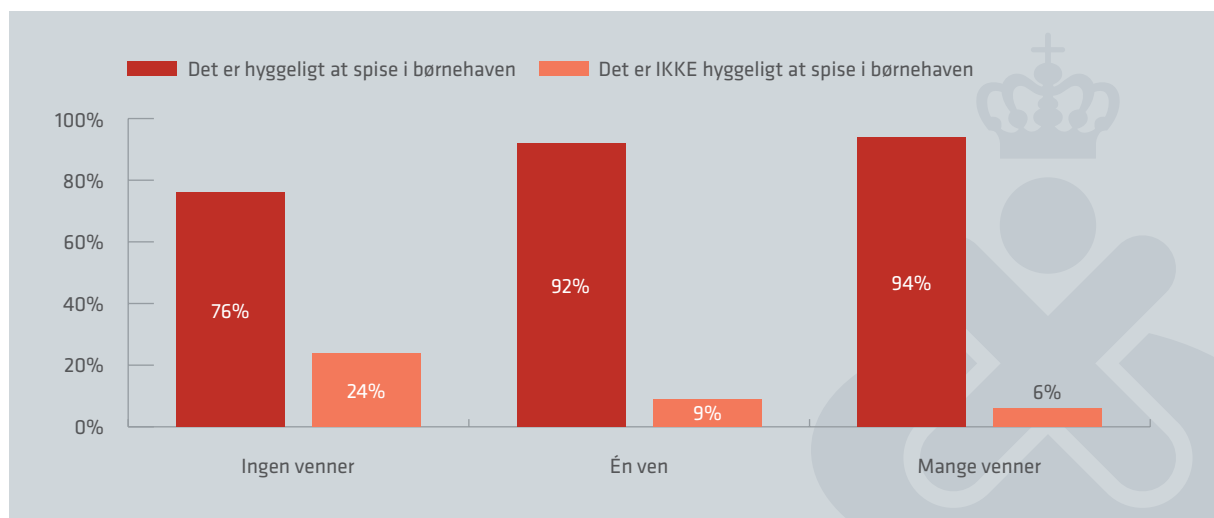
Der er nogle få børn (3 pct.), der angiver, at de ingen venner har i børnehaven. Der er ingen sammenhæng mellem, hvorvidt børnene har venner, og hvordan de vurderer deres dag i børnehaven. Så selvom børnene siger, at vennerne er vigtige, er der også andre faktorer, som har betydning for, hvordan børnene oplever deres dag i børnehaven. Børnerådets undersøgelse viser dog, at en større andel af dem, der ingen venner har, heller ikke synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Flere af de børn, som ingen venner har, oplever tilmed, at de voksne i børnehaven ikke siger farvel til dem, når de bliver hentet om eftermiddagen.

Figur 8 viser, at jo flere venner børnene har i børnehaven, desto større sandsynlighed er der for, at de synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Det er ca. en fjerdedel (24 pct.) af dem, der ingen venner har, som ikke synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven. Blandt de børn, der har mange venner, er det 6 pct., der ikke synes, at spisesituationen er hyggelig.

Samtidig er der lidt flere af dem, der ingen venner har, som oplever, at de voksne i børnehaven ikke siger farvel til dem, når de bliver hentet af deres forældre om eftermiddagen. 22 pct. af de børn, der ingen venner har, svarer, at de voksne i børnehaven ikke siger farvel. Det samme gælder for 9 pct. af de børn, der angiver, at de har mange venner.

Der er således få børn, som ikke har venner, og som ikke hygger sig i spisesituationen, ligesom der er nogle få børn, som hverken har venner eller føler sig set af de voksne, når de skal hjem fra børnehaven om eftermiddagen. Det tyder på, at der er en gruppe børn, som oplever, at de bliver overset af de andre børn og i visse situationer også af de voksne. Som tidligere nævnt kan de voksne bidrage til og skabe rammer for, at børnene danner relationer og venskaber med hinanden, hvilket kræver, at de voksne er støttende og nærværende. De voksnes støtte og engagement er særligt afgørende for socialt svage børn (Broström, 2018). Det vil derfor være de udsatte børn, der lider mest under fraværet af nærværende voksne, som interagerer med dem, og som ikke blot er tilgængelige, hvis de slår sig eller slås.

FIGUR 8: SAMMENHÆNGEN MELLEM AT HAVE VENNER OG OM DET ER HYGGELIGT AT SPISE I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1277

Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Har du venner i børnehaven?* og *Er det hyggeligt at spise i børnehaven?*

TAK FOR I DAG

Børnerådets undersøgelse viser, at der er sammenhæng mellem, hvordan børnene bliver taget afsked med om eftermiddagen, og hvordan de vurderer deres dag i børnehaven generelt.

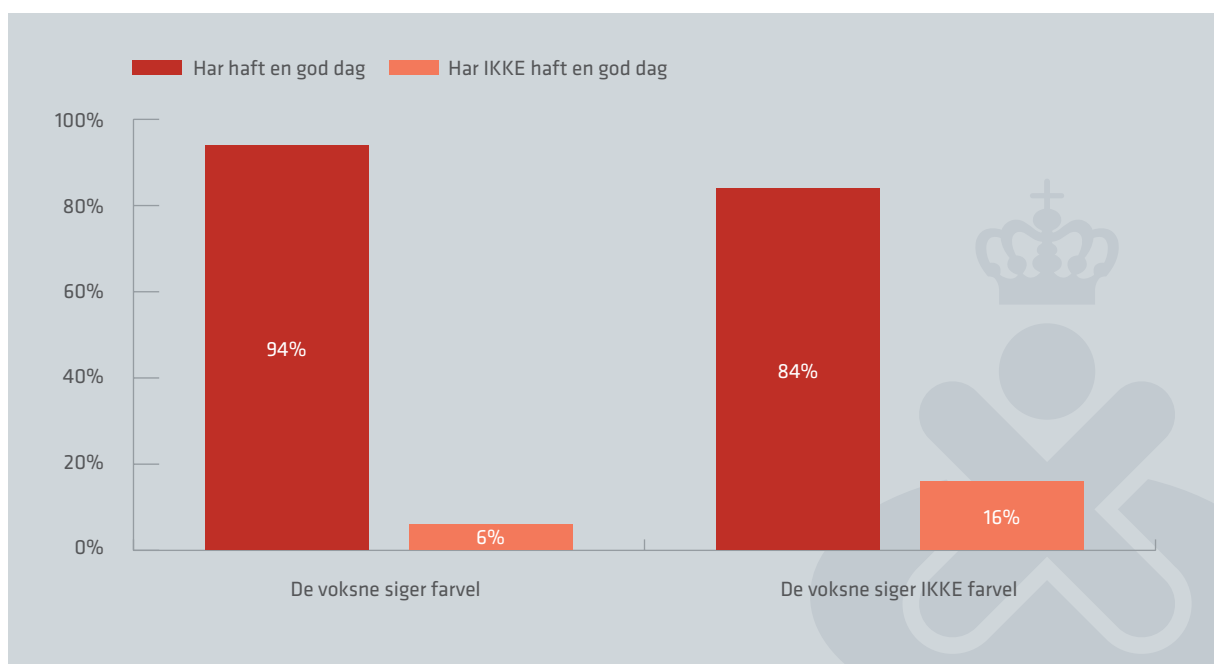
Ni ud af ti børn oplever, at de voksne i børnehaven siger farvel til dem, når de bliver hentet af deres forældre om eftermiddagen. Et ud af ti børn oplever til gengæld ikke, at de voksne i børnehaven siger farvel til dem, når de bliver hentet. Figur 9 illustrerer, at det samtidig er 16 pct. af de børn, som de voksne ikke siger farvel til, der ikke har haft en god dag i børnehaven. Til sammenligning er det 6 pct. af dem, der bliver sagt farvel til, der svarer, at de ikke har haft en god dag.

I spørgeskemaet fik børnene spørgsmålet: *Når du bliver hentet i børnehaven, snakker de voksne så med din mor eller far om dig? Fx om hvad du har lavet i børnehaven, og hvordan din dag har været.* Hertil svarer 71 pct. ja, og 29 pct. svarer nej.

10 pct. af de børn, der oplever, at de voksne ikke taler om dem, svarer, at de ikke har haft en god dag. Det samme gælder for 6 pct. af de børn, der oplever, at de voksne taler om dem.

De børn, der oplever, at de voksne taler om dem, fik et opfølgende spørgsmål: *Er det rart eller ikke så rart, at de voksne i børnehaven snakker med din mor eller far om dig?* 77 pct. af disse børn angiver, at det er rart, at de voksne i børnehaven snakker med deres forældre om dem, og 23 pct. svarer, at det ikke er rart.

FIGUR 9: SAMMENHÆNGEN MELLEM OM DE VOKSNE SIGER FARVEL OG VURDERING AF DAGEN I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 1274

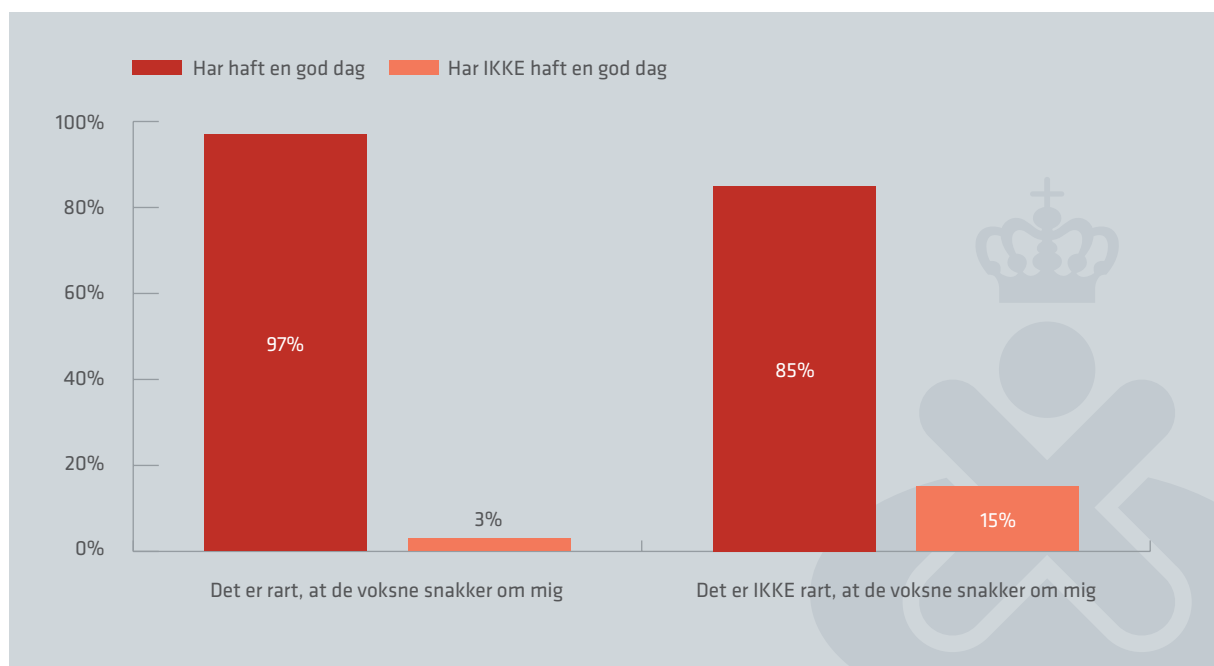
Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Siger de voksne i børnehaven farvel til dig, når du bliver hentet?* og *Hvordan har din dag været i børnehaven indtil nu?*

Ser vi på svarfordelingen i forhold til drenge og piger, viser det sig, at lidt flere drenge end piger ikke bryder sig om, at de voksne taler om dem. Det er 27 pct. af de drenge, som oplever, at de voksne snakker om dem, som ikke synes, at det er rart, mens det samme gælder 19 pct. af pigerne. Det er således endnu et eksempel på kønsforskelle i børnenes relation til de voksne.

Analysen tegner desuden et billede af, at flere af de børn, der ikke bryder sig om at blive talt om, ikke har haft en god dag i børnehaven. Figur 10 illustrerer sammenhængen. 15 pct. af de børn, der ikke synes, at det er rart at blive talt om, har ikke haft en god dag. Det samme gælder for kun 3 pct. af dem, der synes, at det er rart at blive talt om.

Børnerådets undersøgelse viser, at de fleste børn sætter pris på en afsked, hvor de voksne i børnehaven snakker med deres forældre. Vi ved fra forskning, at samarbejde og dialog mellem forældre og det pædagogiske personale i barnets daginstitution er væsentlig for at skabe sammenhæng i barnets liv på tværs af hjem og daginstitution og er med til at fremme barnets trivsel og udvikling (EVA, 2016). Det er derfor vigtigt, at de voksne i børnehaven taler med børnenes forældre. Børnerådets undersøgelse viser dog, at ikke alle børn bryder sig om, at de voksne taler sammen om dem, og flere af disse har ikke haft en god dag i børnehaven. Altså er det ikke kun afgørende, at de voksne taler om barnet. Det er også væsentligt, *hvad* der bliver sagt, og *hvordan* der bliver talt om barnet, mens det selv er til stede.

FIGUR 10: SAMMENHÆNGEN MELLEM OM DET ER RART AT BLIVE TALT OM OG VURDERING AF DAGEN I BØRNEHAVEN

Antal besvarelser: 905

Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: *Er det rart, eller ikke så rart, at de voksne snakker om dig?* og *Hvordan har din dag været i børnehaven indtil nu?*

BØRNE EFTERSPØRGER NÆRVÆRENDE VOKSNE

Formålet med danske dagtilbud er ifølge dagtilbudsloven §7 blandt andet at give børn omsorg samt understøtte og fremme det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Dagtilbuddet skal bidrage til, at alle børn får en god og tryk opvækst (Børne- og Socialministeriet, 2019). Forskning viser, at for at understøtte og fremme børns udvikling skal de voksne jævnligt og kontinuerligt indgå i interaktioner med det enkelte barn (EVA, 2017). Relationen mellem voksen og barn skal altovervejende være præget af tryk, tillid og nærhed både fysisk og psykisk. Omsorg og understøttelse af det enkelte barns trivsel og udvikling forudsætter nærværende voksne, der interagerer med børnene, er lydhøre og responsive.

Når de fleste børn i Børnerådets undersøgelse fortæller, at de er glade for deres børnehave, og at de har haft en god dag i børnehaven, kan vi se det som et udtryk for, at de er glade for de voksne og hverdagen i børnehaven. Det er positivt, at de fleste børn bliver taget imod af en voksen om morgenen, at størstedelen har venner i børnehaven, at børnene ved, at de kan finde hjælp hos de voksne, og at de fleste børn sætter pris på afskedsituationen og afslutningen på dagen i børnehaven.

De fleste børnehavebørn er fortrolige med rutinerne og hverdagen i børnehaven – det er den hverdag, de kender til. Børnene har endnu ikke udviklet et abstraktionsniveau højt nok til at forestille sig, hvordan tingene kunne være. Deres besvarelser er et øjebliksbillede og udtryk for børnenes helt umiddelbare oplevelser. Samtidig er det væsentligt at fremhæve, at denne undersøgelse er gennemført blandt de ældste børnehavebørn, dvs. de børn, som er mest selvhjulpne, og som ikke har brug for samme grad af direkte kontakt og hjælp, som de yngste børn i daginstitutionerne har.

Ifølge børnene i Børnerådets undersøgelse er de voksne i børnehaven oftere i nærheden, end de er

nærværende. 85 pct. af børnene svarer, at de voksne i deres børnehave mest laver noget, hvor de ikke er direkte sammen med børnene. Det er bekymrende, fordi det er gennem kropssprog og ord, at de voksne giver udtryk for, at de forstår børnenes følelser, responderer på deres udtryk og imødekommer deres behov (Ringsmose & Svinth, 2019). Børnene giver også selv udtryk for, at de sætter pris på voksne, der lytter, og voksne, der leger og laver ting med dem, og de fleste børn vil helst sidde sammen med en voksen, når de spiser. Børnene efterspørger voksennærvær.

Forskning dokumenterer, at høj pædagogisk kvalitet, hvor de voksne støtter, guider og supplerer børnene i deres sprog, venskaber, leg mv. gennem kontinuerlig interaktion, især er gavnlig for socialt udsatte børn (Ringsmose & Svinth, 2019). Børn, der har en sikker base derhjemme og har oplevet en tryk tilknytning, klarer sig – de opsøger selv de voksnes hjælp, når de har brug for det, og insisterer på de voksnes kontakt (Christoffersen, Højen-Sørensen & Laugesen, 2014). Flere af børnene i Børnerådets undersøgelse giver på samme måde udtryk for, at de selv opsøger de voksne, hvis de har brug for dem, og mange af børnene lever formentlig i trykke omstændigheder derhjemme og har dermed gode forudsætninger for at klare sig. Hvis de børn, der derimod har oplevet en usikker tilknytning derhjemme, ikke bliver mødt med nærvær, støtte og respons, opgiver de kontaktforsøgene til de voksne og accepterer tingenes tilstand (Christoffersen, Højen-Sørensen & Laugesen, 2014). De børn, som lider mest under manglen på nærværende voksne, er dermed de udsatte børn, som også er udfordrede derhjemme. Der skal dog ikke herske tvivl om, at *alle* børn har brug for omsorg og profiterer af nærværende voksne, der støtter og fremmer deres kognitive såvel som sociale kompetencer.

I analysen af børnenes besvarelser ser vi forskelle i piger og drenges relation til de voksne i børnehaven. Flere piger end drenge har en yndlingsvoksen, flere piger synes, at det er hyggeligt at spise i børnehaven, og flere piger kan godt lide at blive talt

om af de voksne. Forskning har påvist, at det er lettere for en stille pige end for en urolig dreng at opnå anerkendelse og have et konstruktivt møde med de voksne gennem hverdagen i børnehaven (Palludan, 2005). Drengene udfordrer måske oftere de voksnes orden i børnehaven, fx ved at være urolige, når de skal sidde og være stille, i garderoben eller i spisesituationen. Noah fra gul stue er et godt eksempel på dette. Men Noah er også et eksempel på, at der ikke nødvendigvis skal så meget til fra de voksnes side. Et knus fra en voksen fik Noah til at føle sig set og mødt og fik ham dermed til at være lydhør over for den voksnes ønske om, at han skulle tørre det spildte vand op. Forskellige børn har forskellige behov i relationen til de voksne, og nogle børn har særlig brug for de voksnes støtte, respons og nærvær for at kunne trives i daginstitutionen. Børnerådets undersøgelse viser samtidig, at der er nogle børn, som føler sig overset af de voksne, og som synes at være overladt til sig selv i forskellige situationer i løbet af dagen i børnehaven – enten når de bliver afleveret om morgenen, i spisesituationen eller når de bliver hentet om eftermiddagen.

Børnenes relation til de voksne i børnehaven og de voksnes interaktion og nærvær i forhold til børnene er fundamental for børns trivsel og udvikling i daginstitutioner. Derfor er det afgørende, at de voksne har tid og overskud til at være nærværende og lydhøre, så de kan reagere og respondere på de enkelte børns ønsker og behov og dermed sikre, at alle børn føler sig set og mødt i løbet af dagen – så alle børn kan få en god dag i børnehaven.

METODE

Denne analyse er udarbejdet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel. I alt deltog 1278 børn fra 90 forskellige daginstitutioner i Danmark. Besvarelserne er indhentet i september og oktober 2018. For at understøtte og nuancere Minibørnepanels besvarelser i spørgeskemaet er undersøgelsen suppleret med kvalitative interviews med 34 børn

og to dages deltagende observation i en børnehave. Børnene i undersøgelsen er de ældste børnehavebørn fra forskellige daginstitutioner i hele landet.

Dette Minibørnepanel er etableret i sommeren 2018 ved en simpel tilfældig stikprøve på baggrund af en oversigt over alle landets daginstitutioner. Oversigten er venligst udlånt af Børns Vilkår, som har udarbejdet den på baggrund af oplysninger fra Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU) og BUPL. 400 daginstitutioner blev udtrukket til at deltage i Minibørnepanetet, heraf takkede 120 institutioner ja til at være en del af panelet. I denne undersøgelse har børn fra 90 daginstitutioner besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 75 på institutionsniveau. I undersøgelsen deltager både integrerede og ikke integrerede såvel som kommunale, private og selvejende institutioner fra alle dele af Danmark.

PRÆSENTATION AF DE DELTAGENDE INSTITUTIONER OG BØRN

Tabel 1 giver et overblik over ejerforhold, institutionstype, geografi og institutionsstørrelse for de deltagende institutioner. Tabellen viser også forskelle mellem de deltagende institutioner, dvs. stikprøven, og hele populationen, dvs. alle institutioner i Danmark, på parametrene ejerforhold, institutionstype og geografi. Data vedrørende ejerforhold, institutionstype og region er hentet fra Danmarks Statistik (Statistikbank tabel PAS22) med de seneste tal fra 2014.

Tabellen viser, at andelen af kommunale institutioner er større i stikprøven end i populationen. Når det gælder institutionstype og geografi, ligner stikprøven i overvejende grad populationen. Vi vurderer derfor, at stikprøven er repræsentativ i forhold til institutionstype og geografi, men ikke i forhold til ejerforhold.

TABEL 1: PRÆSENTATION AF DELTAGENDE INSTITUTIONER

	Deltagende institutioner	Population
EJERFORHOLD		
Kommunal	82 %	71 %
Privat	7 %	13 %
Selvejende	11 %	16 %
INSTITUTIONSTYPE		
Børnehave	29 %	33 %
Aldersintegreret	71 %	67 %
REGIONER		
Hovedstaden	32 %	34 %
Midtjylland	18 %	19 %
Nordjylland	10 %	11 %
Sjælland	21 %	15 %
Syddanmark	19 %	21 %
INSTITUTIONSSTØRRELSE		
Lille (<50 børn)	28 %	-
Mellem (51-100 børn)	53 %	-
Stor (>100)	19 %	-

I forbindelse med udsendelse af link og koder til spørgeskemaet har vi instrueret de deltagende institutioner i at lade alle de ældste børn (årgang 2013) i institutionerne deltage i spørgeskemaundersøgelsen. Børnene har selv besvaret to baggrundsspørgsmål i spørgeskemaet om køn og alder. 52 pct. af de deltagende børn er

piger, mens 48 pct. er drenge, hvilket stemmer overens med kønsfordelingen i hele populationen (tabel 2). Oplysninger om populationen stammer fra Danmarks Statistiks Statistikbank Tabel FOLK1A fra tredje kvartal af 2018. 74 pct. af børnene var fem år på deltagelsestidspunktet, mens 24 pct. var fire år, og 1 pct. var seks år.

TABEL 2: PRÆSENTATION AF DELTAGENDE BØRN I MINIBØRNEPANELET

	Deltagende børn	Population
KØN		
Piger	52 %	49 %
Drenge	48 %	51 %
ALDER		
4 år	25 %	-
5 år	74 %	-
6 år	1 %	-

BESKRIVELSE AF SPØRGESKEMAET

Børnene har svaret på spørgsmål via Børnerådets online spørgeskema på børnehavens computer eller tablet. Spørgeskemaet er udviklet specielt til børn, der endnu ikke kan læse. Spørgsmål og svarmuligheder læses automatisk højt og illustreres med simple tegninger, som forestiller de forskellige svarmuligheder. Spørgeskemaet er tilpasset aldersgruppen, så børnene får flest ja/nej-spørgsmål og maksimum tre svarmuligheder.

PILOTTEST

Forud for dataindsamlingen blev spørgeskemaet testet blandt 29 børn fra to forskellige børnehaver, som ikke er en del af Minibørnepanelet. Vi testede spørgeskemaet ad tre omgange og redigerede løbende spørgeskemaet. Hensigten var dels at sikre, at børnene forstod alle spørgsmål og svarmuligheder, samt at de kunne finde relevante svarkategorier til alle spørgsmål, og dels at undersøge, hvor lang tid det tog at gennemføre spørgeskemaet. Ved de sidste pilottest tog det børnene mellem 10 og 12 minutter at besvare spørgeskemaet, hvilket virkede passende i forhold til de fleste børns koncentrationsniveau.

GENERELT OM DEN KVANTITATIVE ANALYSE

Forud for analysen har vi foretaget en overordnet gennemgang af svarfordelingen, der gennemgående virker sandsynlig. Vi har vurderet på svarfordelingen ved forskellige spørgsmål, fx: *Var du ked af det, da du blev afleveret i morges?*, hvor 7 pct. har svaret ja, som var første svarmulighed, mens 93 pct. har svaret nej, hvilket var anden svarmulighed. Dette, vurderer vi, er et realistisk billede af de 5-åriges virkelighed. I analysen præsenteres alene resultater af tests, som er signifikante på $p < 0,05$ niveau. I alle tilfælde, hvor der testes sammenhænge mellem to eller flere variable, anvendes desuden korrelationstest (Gamma), som undersøger styrken af den pågældende sammenhæng.

KVALITATIVE INTERVIEWS

Før udarbejdelsen af spørgeskemaet gennemførte vi en række kvalitative interviews med børn i målgruppen med henblik på at indkredse

emnet og opnå en forståelse for børnenes begrebsverden. Vi interviewede 34 børn fra to forskellige daginstitutioner i grupper af to-tre børn. Interviewene foregik i sommeren 2018 i børnenes institutioner og varede ca. 15 minutter. Interviewene har bidraget med værdifulde input til udarbejdelsen af spørgeskemaet både i forhold til væsentlige situationer i løbet af børnenes dag og i forhold til deres sprog og ordforståelse. Citater, der er gengivet i analysenotatet, stammer fra disse interviews. Citater kan være tilpasset af hensyn til læsbarhed.

DELTAGENDE OBSERVATION

Efter dataindsamlingen gennemførte vi i januar 2019 to dages deltagende observation i en daginstitution. Formålet var at få et indblik i børnenes hverdag i daginstitutionen og dermed nuancere forståelsen af undersøgelsens resultater. Beskrivelserne af Noahs dag på gul stue er udsprunget af oplevelser fra disse observationsdage.

Alle navne på de børn, der citeres eller beskrives i analysenotatet, er anonymiserede og derfor ændrede. Gul stue er således også et opdigtet navn.

NOTER

- 1 Ifølge Danmarks Statistik var 97,5% af de 3-6-årige i 2014 indskrevet i en daginstitution. Tallet dækker kommunale, selvejende og private daginstitutioner.
- 2 Se fx (Ringsmose & Svinth, 2019), (EVA, 2017) og (Christoffersen, Højen-Sørensen & Laugesen, 2014)

KILDER

Broström, S. (2018). Venskaber hos børnehavebørn. I: Fisker, T. B. (red.), *Det store blandt de små. Om små børns venskaber*. S. 9-21. Pædagogik og læring. Dafolo.

Børne- og Socialministeriet (2019, 25. februar): *Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbudsloven)*. Lokaliseret 10. april 2019: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206363#id05d0e9bf-cd08-480e-ace5-9dc4a9d9d5c1>

Børnerådet (2015). *Det gode børneliv i dagtilbud*. Børnenotat 1/15, Børnerådet.

Christoffersen, M. N., Højen-Sørensen, A.-K. & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2017). *Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning*. Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2016). *Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner*. Danmarks Evalueringsinstitut.

Fisker, T. B. (red.) (2018). *Det store blandt de små. Om små børns venskaber*. Pædagogik og læring. Dafolo.

Glavind, N. & Pade, S. (2018). *Daginstitutionernes hverdag 2018. Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000*. FOA.

Hansen, O. H. et al. (2016). *Resultater fra kortlægningsundersøgelse for 5 kommuner 2015. Sammenfatning af forskningsrapport: "Uligheder og variationer – i dagtilbud"*. Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling og pædagogisk praksis (LSP), Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

Kragh-Müller, G. & Ringsmose, C. (2015). *Pædagogisk kvalitet i store og små daginstitutioner. En rapport om børns trivsel, læring og udvikling i store og små daginstitutioner*. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

Palludan, C. (2005). *Børnehaven gør en forskel*. Danmarks Pædagogiske Universitet.

Ringsmose, C. & Svinth, L. (2019). *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*. DPU, Aarhus Universitet.